

2024-07-18 Nr. NV-1921

ISTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-24-702(2) TAIS- 24-5352(3)		DĖL VIENKARTINIŲ KOMPENSACIJŲ ASMENIMS, KURIŲ SVEIKATAI PADARYTA ŽALA LIKVIDUOJANT ČERNObYLIO ATOMINĖS ELEKTRINĖS AVARIJOS PADARINIUS, IR JŲ ŠEIMŲ NARIAMS, TAIP PAT ASMENIMS, ANTROJO PASAULINIO KARO IR OKUPACIJŲ METAIS IŠVEŽTIEMS PRIVERSTINIAMS DARBAMS, BUVUSIEMS GETUOSE, ĮKALINIMO ĮSTAIGOSE IR KITOSE LAISVĖS ATĖMIMO VIETOSE, ISTATYMO PROJEKTO		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Pasirenkama ☐ Taip ☒ Ne	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM)	Pasirenkama ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta	Pasirenkama ☒ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Grąžinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą	Pasirenkama ☐ Taip ☒ Ne		2024-06-14	

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Šiuo metu kompensacijos asmenims, kurių sveikatai padaryta žala likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, ir jų šeimų nariams, taip pat kompensacijos asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbams, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose, *reglamentuotos Vyriausybės nutarimais*¹.

Pagal konstitucinę doktriną asmeniui padarytos materialinės žalos atlyginimas, atskiros socialinės paramos rūšys, jų skyrimo ir mokėjimo pagrindai, sąlygos, dydžiai *gali būti nustatomi tik įstatymu*, todėl šių kompensacijų skyrimo ir mokėjimo nuostatas reikia reglamentuoti įstatyme. Vyriausybės 2023 m. lapkričio 8 d. posėdžio protokoliniu sprendimu SADM buvo pavesta parengti atitinkamą įstatymo projektą.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Istatymo projekte nustatomos šios kompensacijos:

- **vienkartinės kompensacijos asmenims, kurių sveikatai padaryta žala likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius** (vienkartinės kompensacijos dalyviui):
 - kai nustatytas **100–75 proc. netektas dalyvumas** (netektas darbingumas; I gr. invalidai) – **2 086 Eur**;
 - kai nustatytas **70–60 proc. netektas dalyvumas** (netektas darbingumas; II gr. invalidai) – **1 669 Eur**;
 - kai jiems nustatytas **55–45 proc. netektas dalyvumas** (netektas darbingumas; III gr. invalidai) – **1 252 Eur**;
 - kai nustatyta **liga**, susijusi su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, **bet nenustatytas netektas dalyvumas** (netektas darbingumas; nepripažinti I, II ar III gr. invalidais) – **835 Eur**.
- **vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams**, t.y. tėvams (įtėviams), kitos santuokos nesudariusiam sutuoktiniui, vaikams (įvaikiams), **dalyvio mirties atveju**. Bendra suma – **4 171 Eur, visiems šeimos padalijant lygiomis dalimis**. Jeigu vienkartinė kompensacija dalyviui jau buvo išmokėta, šeimos nariams išmokamas atitinkamas kompensacijos skirtumas (iš 4 171 Eur atimama išmokėta suma).

Vienkartinės kompensacijos dalyviui ir jo šeimos nariams mokamos iš SADM skirtų valstybės biudžeto asignavimų. Jas skiria ir moka „Sodros“ valdybos teritoriniai skyriai. Asmenims nustatytų ligų ir mirties sąsajos su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius nustatomos sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka pagal patvirtintą ligų sąrašą.

- **vienkartinės kompensacijos asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbams, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose, taip pat buvusiems mažamečių fašistinių prievartinio įkalinimo vietų kaliniams už ten išbūtą laiką** (vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus).

Dydis – **6 Eur už kiekvieną mėnesį**, kai asmuo dirbo priverstinius darbus, buvo getuose, įkalinimo įstaigose ir (arba) kitose laisvės atėmimo vietose, ir (arba) buvo mažamečių fašistinių prievartinio įkalinimo vietų kaliniai.

¹ LRV 1998 m. vasario 18 d. nutarimas Nr. 198 „Dėl vienkartinių kompensacijų ir lengvatų asmenims, patyrusiems žalą likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius“;
LRV 1991 m. rugpjūčio 12 d. nutarimas Nr. 327 „Dėl žalos atlyginimo asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbams, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose“.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

Vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus mokamos iš Finansų ministerijai šiam tikslui skirtų valstybės biudžeto asignavimų. Jas skiria ir moka Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) teritoriniai skyriai.

Vienkartinių kompensacijų dydžių nesiūloma didinti, kadangi: 1) beveik visi nukentėję asmenys savo teise jau pasinaudojo, o paveldėtojams skirti didesnes kompensacijas nėra tikslinga; 2) tai būtų neteisinga nukentėjusių, kurie jau yra gavę šias kompensacijas anksčiau, atžvilgiu; 3) vienkartinės kompensacijos nėra vienintelė parama – sulaukusiems pensinio amžiaus asmenims skiriamos ir mokamos nukentėjusių asmenų valstybinės pensijos (nuo 2024-07-01 nukentėjusių asmenų valstybinės pensijos padidintos 87 proc., jas gauna virš 1,5 tūkst. asmenų).

Siekiant teisinio aiškumo, projekte **nustatoma „Sodros“ ir VMI priimtų sprendimų apskundimo, vienkartinių kompensacijų permokų išieškojimo tvarka, asmens duomenų tvarkymo tikslai, patikslinamos formuluotės dėl gyvenamosios vietos deklaravimo, kreipimosi momento, kompensacijų apskaičiavimo šeimos nariams ir kt.**

Vienkartinių kompensacijų dydžiai, skyrimo ir mokėjimo sąlygos, finansavimo šaltiniai nesikeičia, gavėjų ratas neplečiamas. Įstatymas įsigaliojotų 2025 m. sausio 1 d.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Vyriausybė, socialinės apsaugos ir darbo ministras, sveikatos apsaugos ministras, „Sodros“ valdybos direktorius, Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininkas iki 2024 m. gruodžio 31 d. turės priimti įgyvendinamuosius teisės aktus.

STEBĖSENA

Vienkartinių kompensacijų gavėjų skaičius labai nedidelis ir jis vis mažėja.

„Sodros“ duomenimis, 2022 m. ir 2023 m. buvo išmokėta po 19 vienkartinių kompensacijų dalyviams ir jų šeimų nariams (išmokėta atitinkamai 38,37 tūkst. Eur ir 30,87 tūkst. Eur suma).

VMI duomenimis, 2021 m. ir 2022 m. dėl kompensacijų už priverstinius darbus kreipėsi po 2 asmenis (išmokėta atitinkamai 820,53 Eur ir 1431,20 Eur suma). 2023 m. kompensacijų nebuvo išmokėta, o 2024 m. sausio mėn. 3 asmenims iš viso išmokėta 936,40 Eur suma.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Projektas teiktas derinti Lietuvos judėjimui „Černobylis“ (pastabų nepateikė).

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Suderinta be pastabų su Finansų ministerija, Lietuvos savivaldybių asociacija, Valstybine duomenų apsaugos inspekcija ir Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra. VMI pateikta pastaba suderinta darbo tvarka. Projektas patikslintas įvertinus Teisingumo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, „Sodros“ valdybos pastabas ir pasiūlymus.

Projektas svarstytas 2024-06-14 tarpinstituciniame pasitarime ir patikslintas pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastabas ir pasiūlymus.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Daiva Buivydaitė-Garbštienė

Socialinės politikos grupė, Pavaduojanti A. Gratulevičiенę